

process intensification has been employed. The group discussion, role play and psychodrama have been analyzed. The basic procedure for all the types of trainings is the group discussion.

The questioning has found out the most relevant and problematic communicative situations of the professional learning activity for the students of the non-philological specialities. The case study should be defined by the description of roles and the developed case study scenario. The scenario includes the characteristics of the specific problem and circumstances. The factors that promote group cohesion have been analyzed.

The linguo-methodological description of the training assumes the structuring of the course of study and filling it with the appropriate language and speech material, creation of the methods of its' representation, consolidation and accusation control. The training structural elements are called the episodes and are the contextual thematic units, which include the terminology of training technologies. The scenario of language interaction is the model of professional learning communication of the students, who play different roles in order to develop the particular behavioural programs in the framework of given communicative situations. The ways of the communicative programs' verbal implementation are the objects of the language study classes. Here is suggested the approach to the structuring and systematization of the language material, which solves the invariative tasks of the organization of the students language training, as well as tasks, important for the particular specialities.

A challenge for further methodological development searches we consider the invariant component of the training and the variable components of learning a foreign language of professional orientation of students of technical specialties.

Key words: *foreign language, students of non-philological specialties, scenario of language interaction, training technologies.*

УДК 378.147+37.017.4

Ігор Щербак

Миколаївський національний
університет імені В. О. Сухомлинського

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ГРОМАДЯНСЬКОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

У статті висвітлено оптимальні напрями підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до громадянського виховання учнів у сучасних умовах на основі вивчення й аналізу літератури, інтегрування та конкретизації досліджуваних явищ. Розкриття змісту зазначених напрямів (реалізація змістового модуля; упровадження проектів громадянської спрямованості; керування педагогічною практикою) дає змогу комплексно підійти до організації освітньої діяльності в музично-педагогічних закладах із позицій особистісного, діяльнісного, компетентнісного й системного підходів. У подальшому доцільно дослідити питання організації громадянського самовиховання студентів.

Ключові слова: *підготовка, майбутні вчителі музичного мистецтва, громадянськість, громадянське виховання, учні.*

Постановка проблеми. Підготовка студентів до майбутньої професійної діяльності і, зокрема, до роботи щодо громадянського виховання, сьогодні є серйозною педагогічною проблемою. Удосконалення музично-педагогічної освіти передбачає формування особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва не лише як фахівця,

а й як патріота, громадянина, – гідного представника незалежної України. Піднесення громадянських, гуманістичних цінностей у суспільстві, виховання вільної особистості, яка усвідомлює взаємозалежність своїх прав і обов'язків, має власну громадянську позицію, багато в чому залежить від системи виховання й освіти, а отже – підготовки вчителя як керівника й організатора педагогічного процесу в школі.

Аналіз актуальних досліджень. Результати аналізу вітчизняних і зарубіжних наукових джерел засвідчують, що вчені приділили певну увагу дослідженням філософських, психолого-педагогічних та інших засад фахової підготовки вчителів музичного мистецтва в умовах нової освітньої парадигми (А. Козир, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалка, Т. Рейзенкінд, О. Ростовський, О. Рудницька, О. Хижна та ін.); досліджено окремі аспекти фахової, психолого-педагогічної, методичної підготовки вчителів музичного мистецтва (Н. Гуральник, К. Завалко, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалка, Т. Смирнова, С. Соломаха та ін.).

Дослідники вивчали проблему розвитку національної самосвідомості, виховання патріотизму, формування громадянських якостей особистості (С. Васильченко, О. Вишня, І. Гізель, А. Макаренко, Ф. Прокопович, С. Русова, М. Стельмах, Г. Тютюнник та ін.); окремі питання формування громадянськості, громадянських якостей учнів (П. Вербицька, Т. Завгородня, Л. Корінна, В. Кузь, О. Міщеня, Л. Момотюк, Г. Пустовіт, Л. Рехтета, Ю. Руденко, М. Стельмахович та ін.).

У працях вищезазначених авторів досліджено деякі питання, пов'язані або з фаховою підготовкою майбутніх учителів, або – з громадянським вихованням школярів. Складається враження, що мало хто вбачає достатній потенціал у суб'єктів музично-педагогічної діяльності для формування й розвитку громадянських якостей у тих, кого вони навчають. Тобто, на наш погляд, у педагогіці наразі не приділено достатньої уваги дослідженню оптимальних напрямів підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до громадянського виховання учнів.

Мета статті полягає у висвітленні основних напрямів підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до громадянського виховання учнів у сучасних умовах розвитку музично-педагогічної освіти України.

Методи дослідження: вивчення й аналіз нормативних документів, філософської, психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження; інтегрування та конкретизація для характеристики особливостей підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до громадянського виховання учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Українська загальноосвітня школа вимагає, щоби педагоги мали високий рівень професійної компетентності, були спроможні до творчого розвитку за фахом. Крім того, сучасні умови розвитку освіти в Україні потребують від учителя самостійності, ініціативи,

креативності, постійного прагнення до професійного самовдосконалення. Орієнтація майбутніх учителів музичного мистецтва на відповідне сприймання учнів як особистостей, індивідуальностей, активних суб'єктів педагогічної взаємодії може бути реалізована лише на гуманістичних засадах педагогічної діяльності викладачів вищих педагогічних закладів освіти.

Для якісної реалізації обраної професії випускники педагогічних ВНЗ повинні володіти ґрунтовними знаннями стосовно ідей, принципів і теорій базової науки, знати сучасні цілі й завдання освіти щодо навчальної дисципліни, яку викладають. Крім того, вони повинні знати основні засади керівних документів і напрями інтеграції змісту своєї дисципліни із суміжними. Педагог повинен володіти основними психолого-педагогічними концепціями сучасності в навчанні та вихованні. Таким чином, наявність теоретико-методологічних і спеціальних знань засвідчує наявність необхідного ступеня професійної компетентності майбутніх учителів.

Н. Кузьміна [2, 25] виділяє такі психологічні компоненти системи знань:

- диференціально-психологічний (знання про особливості засвоєння навчальної інформації конкретними учнями згідно з індивідуальними та віковими характеристиками);
- соціально-психологічний (знання про особливості навчально-пізнавальної та комунікативної діяльності навчальної групи й конкретного учня в ній, особливості взаємовідносин учителя з класом, закономірності спілкування);
- аутопсихологічний (знання про переваги та недоліки власної діяльності, особливості своєї особистості та її характерні якості).

На думку вчених Т. Ільїної та І. Райченко, до структури професійних знань також належать знання у сфері культурології, управління, знання з професійно-педагогічного вдосконалення [1, 222].

Для того, щоби бути професійно компетентними, майбутні вчителі музичного мистецтва повинні володіти знаннями закономірностей, принципів, методів, форм, процедур пізнання й перетворення педагогічної діяльності, знаннями загальнонаукових методів дослідження. У них має бути сформований світогляд, розвинені вміння з проведення елементарних педагогічних досліджень. Зазначені майбутні педагоги повинні розумітися на методиці навчання та виховання, вміти вживати її під час вирішення складних педагогічних ситуацій, виявляти прагнення до творчості в навчально-виховній роботі. Як відомо, для здійснення педагогічної діяльності на високому професійному рівні для майбутніх учителів є необхідною сформованість таких педагогічних умінь: інтелектуальні, комунікативні, організаторські.

Сучасна освіта в Україні постійно реагує на нові вимоги цивілізації, суспільні реалії, ураховує тенденції, напрями розвитку суспільства, національних традицій та інших особливостей народу. Тому майбутнім

учителям необхідно опанувати педагогічні технології, зорієнтовані на динамічні зміни в навколишньому світі, що ґрунтуються на розвиткові різноманітних форм мислення, творчих здібностей особистості. Володіння педагогічними технологіями дозволить майбутнім учителям розвивати в учнів властивості, необхідні для самостійного визначення в суспільстві, прийняття виважених соціально важливих рішень.

Отже, для здійснення ефективної педагогічної діяльності сучасним учителям музичного мистецтва необхідно володіти основами педагогічних технологій, а також відчувати внутрішню потребу в їх постійному застосуванні й використанні, що означає розуміння ними сутності педагогічних інновацій, уміння креативно підходити до викладання своєї навчальної дисципліни.

Одним із найважливіших завдань теоретичного аналізу проблем компетентності, на наш погляд, є розуміння того, що її складниками є не лише знання й навички, способи педагогічного спілкування як зміст освітнього процесу. Всі ці якості і характеристики навчально-виховної – освітньої діяльності визначаються внутрішніми, психологічними властивостями вчителя, його спроможністю замінити репродуктивний рівень навчання на творчий рівень – значно більш ефективний, продуктивний; постійним прагненням до професійного, у тому числі громадянського саморозвитку. Навчання як основа компетентності є не лише накопиченням знань, компетенцій, а й перетворенням школярів, їх загальної та суспільної поведінки. Згідно з вимогами Доктрини розвитку освіти в Україні, повинен відбуватися перехід до нового типу гуманістично-інноваційної освіти, що надасть можливість досягти нового стану її інтеграції в міжнародний освітній простір.

У молоді України зацікавленість професією вчителя музичного мистецтва може виникнути лише тоді, коли з раннього дитинства (дитячий садок, школа, ліцей тощо) юнаки та дівчата зустрінуться з такими педагогами (вихователями, вчителями), які продемонструють не лише суто професійні – мистецькі якості, але й високорозвинені людські (моральні, духовні) особливості, здібності. Для цього необхідні як особливі властивості особистості (відповідальність, щирість, толерантність, гнучкість тощо), так і специфічні, характерні саме для вчителя музичного мистецтва (музикальність, артистизм тощо). Г. Ципін зазначає, що вчитель повинен бути «якщо не божеством, то абсолютно ідеальною людиною» [4, 136].

На жаль, як стало відомо за результатами аналізу сучасної практики, при підготовці фахівців у системі вищої музично-педагогічної освіти не повною мірою здійснюється виховання їх патріотичності, громадянськості. Готовність учителя музичного мистецтва до здійснення громадянського виховання в школі має стати одним із найважливіших навчальних результатів громадянського виховання (поряд із громадянськими цінностями й досвідом громадянських дій) у вищих мистецьких навчальних закладах.

Ми підтримуємо думку, що формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до здійснення громадянського виховання школярів повинно передбачати особистісно орієнтовану, гуманістичну спрямованість навчально-виховного процесу у вищій школі. Готовність майбутнього вчителя музичного мистецтва до громадянського виховання учнів як складне психолого-педагогічне новоутворення має ґрунтуватися на світоглядній системі студента, його ціннісних орієнтаціях.

На основі аналізу досліджень сучасних вітчизняних учених-педагогів виокремлено чотири основні вимоги до організації процесу підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в системі роботи навчального закладу, а саме:

1. Формування особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва має відбуватися у процесі аудиторної і позааудиторної діяльності.
2. Обов'язковим складником розвитку особистості педагога має бути самовдосконалення (професійне, у тому числі громадянське).
3. Формування всебічно розвиненої особистості майбутнього вчителя доцільно здійснювати шляхом його активізації в різних сферах діяльності: соціальній, політичній, громадській, науковій, художній тощо.
4. Необхідно впроваджувати масові форми виховної роботи в діяльність мистецьких навчальних закладів.

У вищих навчальних закладах майбутні вчителі повинні бути суб'єктами освітнього процесу, брати активну участь у визначенні та розв'язанні навчально-виховних завдань. Зміст підготовки майбутнього фахівця необхідно спрямувати на досягнення головної мети навчання, становити органічну цілісну систему, підкреслювати найвищу соціальну цінність людини, забезпечувати ґрунтовний усебічний і гармонійний розвиток особистості.

Отже, реалізація основних напрямів визначення й побудови змісту й організації процесу підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва в системі роботи навчального закладу створює сприятливі умови для формування його особистості як універсального фахівця (професіонала, патріота, громадянина).

Як з'ясувалося, найдоцільнішими методами підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до громадянського виховання учнів є такі методи навчання: словесні (лекція, розповідь, бесіда), наочні (демонстрація, ілюстрація), а також практичні (вправи, лабораторні та практичні роботи, експеримент). Дієвими методами формування інтересу до навчання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх учителів є ділові та рольові ігри, навчальні диспути та дискусії, наукові конференції студентів. Контроль і самоконтроль ефективності навчально-пізнавальної діяльності студентів у контексті проблеми підготовки майбутніх учителів до громадянського виховання учнів повинен

здійснюватися із застосуванням методів усного, письмового, лабораторного і практичного контролю й самоконтролю.

Доцільним є впровадження проектів громадянської спрямованості в процес зазначеної підготовки. В українському педагогічному словнику метод проектів визначається як така організація навчання, за якої учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів [3, 205].

Основними теоретичними засадами проектного навчання визначено такі: суб'єкт навчання, розвиток його творчих здібностей; освітній процес, заснований не на логічній побудові навчальної дисципліни, а на логіці майбутньої професійної діяльності; індивідуальний підхід до кожного студента; системна розробка навчальних проектів для гармонійної реалізації основних функцій (фізіологічних, психічних) учасників проекту; надійне усвідомлене засвоєння ними основних знань завдяки їх системному ситуаційному застосуванню.

Таким чином, основу методу проектів становить розвиток пізнавальних навичок учасників, уміння самостійно вибудовувати свої знання, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення.

Метод проектів передбачає вирішення конкретної проблеми, що потребує не лише застосування різних форм, методів, способів і засобів навчання, а й систематизації різних знань, умінь, потрібних для повноцінного існування людини. Реалізацію методу проектування спрямовують на кінцевий результат. Підсумком розв'язання теоретичних питань є їх вирішення, а практичних – пропозиції щодо застосування на практиці.

Для ефективного розв'язання проблеми необхідно створити умови, за яких студенти самостійно, свідомо опановують потрібні знання із різних інформаційних джерел; вчать застосовувати отримані знання у вирішенні теоретичних і практичних завдань; набувають умінь і навичок комунікації завдяки співробітництву та діловому спілкуванню всередині групи; розвивають дослідницькі вміння (щодо аналізу отриманої інформації, окреслення основних проблем, проведення спостережень, експериментів, формулювання гіпотез, узагальнення результатів роботи тощо); розвивають комплексне мислення.

Результатом реалізації методу проектів громадянської спрямованості в діяльності закладів освіти є вияв громадянськості особистості в інтелектуальній сфері (педагогічні, політичні, правові, соціологічні, економічні, історичні знання), емоційно-ціннісній сфері (громадянські погляди, переконання, національна свідомість, ціннісні орієнтації студентів, ставлення до інституцій держави) і діяльнісній сфері (громадянська активність). Зазначені сфери розвиваються у процесі громадянського виховання майбутніх учителів.

Чільне місце в підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва до громадянського виховання учнів посідає навчально-практична діяльність, яка уможливорює формування у студентів компетентності щодо здійснення громадянського виховання учнів.

У сучасних дослідженнях педагогічна практика визначається як складова частина психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів, у процесі якої вони оволодівають необхідними вміннями й навичками, як спосіб вивчення навчально-виховного процесу шляхом безпосередньої участі в ньому, як сполучна ланка між теоретичним навчанням і майбутньою професійною діяльністю.

Серед основних завдань педагогічної практики називають такі: розвиток індивідуальних творчих здібностей студентів, закріплення й удосконалення знань, формування та розвиток професійних умінь і навичок, вироблення дослідницького підходу до педагогічної діяльності.

Основними умовами успішності формування професійно-педагогічного інтересу студентів у процесі педагогічної практики є: організація позитивного педагогічного середовища; підтримка студентів-практикантів з боку методистів, викладачів, психологів; диференційована підготовка й організація педагогічної практики; творчий характер організації педпрактики.

Отже, теоретичні положення та висновки досліджень у площині педагогічної практики засвідчують її значущість у професійній підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва. Педагогічна практика є суттєвим складником їхньої підготовки до громадянського виховання учнів і спрямована на формування компетентності щодо реалізації цього напрямку виховної роботи в музично-педагогічних та інших мистецьких закладах освіти.

Висновки. Організація процесу підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до громадянського виховання учнів має відбуватися з позицій особистісного, діяльнісного, компетентнісного та системного підходів. Найбільш дієвими і водночас оптимальними напрямами підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до громадянського виховання учнів є такі: реалізація відповідного змістового модуля з використанням інтерактивних методів та інноваційних технологій роботи зі студентами; упровадження проектів громадянської спрямованості в діяльність навчального закладу; доцільно побудоване керування педагогічною практикою студентів. Ми розглянули лише деякі з основних напрямів підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до громадянського виховання учнів. Подальшого дослідження потребує питання організації громадянського самовиховання студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ильина Т. А. Педагогика : курс лекций / Т. А. Ильина. – М. : Просвещение, 1984. – 496 с.

2. Кузьмина Н. В. Педагогическое мастерство учителя как фактор развития способностей учащихся // Вопросы психологии. – 1984. – № 1. – С. 23–28.

3. Український педагогічний словник / [авт.-уклад. С. У. Гончаренко]. – К. : Либідь, 1997. – 375 с.

4. Цыпин Г. Обучение игре на фортепиано / Г. Цыпин. – М. : Просвещение, 1984. – 176 с.

РЕЗЮМЕ

Щербак И. Основные направления подготовки будущих учителей музыкального искусства к гражданскому воспитанию учеников.

В статье отражены оптимальные направления подготовки будущих учителей музыкального искусства к гражданскому воспитанию учеников в современных условиях на основе изучения и анализа литературы, интегрирования и конкретизации исследуемых явлений. Раскрытие содержания отмеченных направлений (реализация смыслового модуля; внедрение проектов гражданской направленности; управление педагогической практикой) дает возможность комплексно подойти к организации образовательной деятельности в музыкально-педагогических заведениях с позиций личностного, деятельностного, компетентностного и системного подходов. В последующем целесообразно исследовать вопрос организации гражданского самовоспитания студентов.

Ключевые слова: подготовка, будущие учителя музыкального искусства, гражданственность, гражданское воспитание, ученики.

SUMMARY

Shcherbak I. The main directions of future musical art teachers' preparation for pupils' civil education.

In this article the optional directions of future musical art teachers' preparation for civil pupils' education in modern conditions, based on the studying and analyzing literature, integration and specification of the investigated phenomena are illuminated, considered the basic problems of future music masters' readiness forming to realization of civil education of pupils. The most efficient as well as optional and acceptable directions of the future musical art teachers' preparation for civil pupils' education are: realization of an appropriate content module using the interactive methods and innovative technologies in the work with students; implementation of civil focusing on educational establishment activity projects, management of students' pedagogical practice which is advisably built. In order to implement an effective pedagogical activity, modern musical art teachers should obtain the foundations of pedagogical technologies, and also feel an internal need in their constant using and applying.

The result of the civic orientation projects implementation into an educational establishment activity is a demonstration of future musical art teachers' citizenship identity in the intellectual and emotional-value spheres. The main conditions of successful students' professional-pedagogical interest forming in the process of pedagogical practice are: positive pedagogical environment providing; support of the plasticizing students by teachers, supervisors, psychologists; investigation of the basic constituents of civil competence of a future music master; differentiated pedagogical practice preparation and organization, creative nature of pedagogical practice organization.

The revealing of the indicated directions' contents allows approaching the educational activity in musical-pedagogical establishments complexly, using a personal, activity, competence and systematic approaches.

In this article only several main directions of future musical art teachers' preparation for civil pupils' education are highlighted. The students' civil self-educational organization issue needs further exploration.

Key words: *preparation, future musical art teachers, citizenship, civil education, pupils.*